

ENGİZİSYON TARİHİ (1882)

ZİYA PASA (1825-1880)

Genel bakış

Ziyâ Paşa'nın, Lavallee ile Cheruef'den çevirdiği bir eserdir. Dili, Endülüs Tarihi'ne göre daha sadedir. Burada, İspanya'daki Engizisyon mahkemelerinin durumu ele alınarak, özellikle Müseviler'e yapılan baskılar, zulümler anlatılır. Müslümanlara yapılan eziyetler ise anlatılmamış ve bunun sebebi olarak da, «İslâm dünyasını üzüntüye sevketmemek» gösterilmiştir. Kitap, 1882 ve 1888'de olmak üzere, 2 defa İstanbul'da basılmıştır.

Kişiler

Papa III. İnosan (1198-1216): Hristiyan inançlarından uzaklaşan Albililer'e karşı 1209'da cihad ilân edip St. Dominik gibi taraftarları vasıtasıyla onların kökünü kazımak istemiştir. Yahudilerin aşırı faiz ve kâr elde ettiklerini, mal ve servet yığdıklarını, çalınmış eşyaları kabul ettiklerini, kiliselerden büyük sinagoglar yaptıklarını, Hristiyanları alaya aldıklarını ve onları öldürdüklerini, evlerinde Hristiyan hizmetçi çalıştırdıklarını kiliseye vergi vermekten kaçındıklarını ileri sürerek krallara şikâyetinde bulundu.

Papa IX. Gregory(1227-1241): Engizisyon kuruldu ve yaygınlaştı. Papa 1227'de işe başlar başlamaz Floransa'da Dominiken başkeşişini bir grubun soruşturması için görevlendirdi. Ruhban zümresinden olmayan ajanlar kullanma uygulamasına da devam edildi.

Arnold: Meşhur ruhbanlardan Abiller'in öğrencisi, zina eşkıyalık gibi suç işleyen fesatların yasaklanması için her yerde vaaz ve nasihat vermeye başlamış, dini hususlara bir düzen getirme ihtiyacını iddia etmiştir.

Don Pedro: Aragon kralı, ülkesinde ne kadar sapkın bulunuyorsa hepsinin vatani terk etmeleri gerektiği fermanını yayınlamıştır.

Sayko: Başı bozuk askerlerin sevk ve idaresine memur olan komutandır.

KONU

Papa 3. İnosan ve Papa 9. Gregory'nin emriyle, 12. Yüzyıl'da Avrupa'da kurulan ve yaygınlaştırılan Engizisyon'un ilk kuruluş amacı; Hıristiyanlık dinini terkeden dinsizlerin veya Hıristiyanlığın temel esaslarına aykırı davranan kimselerin teftiş edilerek, cezalandırılmalarını sağlamaktır. Bu mahkemeler; Hıristiyan Katolik Mezhebine dayanan Ceza Mahkemeleridir. Geniş yetkilerle donatılan Engizisyon Mahkemeleri "Mukaddes Mahkemelerdi; "hapis, sürgün, mallara el koyma, işkence ve ölüm" gibi cezalar verebiliyordu. Papaz ve Piskoposların Hakim olarak görev yaptıkları Engizisyon Mahkemeleri, başlangıçta Hıristiyanlıktan dönen dinsizleri ve Hıristiyanlaşmış Yahudileri hedef almışken, daha sonra Hıristiyan olmayan Müslümanları da hedef almıştır. Öldükten sonra suçlu oldukları belirlenen, anlaşılan kimselerin naaşlarının mezarlarından çıkarılarak yakılması ve şüphelilerin yargılama sırasında tuzağa çekilip, cezalandırılması gibi hukuka aykırı uygulamalar, bu mahkemelerin icraatlarından bazılarıdır!...

"Engizisyon Mahkemeleri" hakkında Ziya Paşa şunları söylüyor: "Bu Engizisyon'un ilk olarak ortaya çıkışı, İspanya'da denilse de etkileri her yerden fazla orada olduğundan, "Engizisyon" kelimesi ve adı geçtiğinde, hemen İspanya'da gerçekleşen korkunç cinayetler hatırlanıp, özellikle "Ben-i Ahmer İslâm Devleti"nin yıkılmasından sonra Hıristiyan Hükümetleri'ne emanet olarak kalmış bulunan Müslüman halkın tahammül edilemez zulüm ve işkencelerle Dinlerini değiştirmeye zorlandıklarını, yine bu korkunç zulüm mahkemelerinin elinden kurtulamayıp, binlercesinin çeşitli cezalarla helâk edildikten sonra, hepsinin vatanlarından göçe zorlandıkları tarihi gerçeklerdendir. "Engizisyon Meclisi"nin icad edilip kurulmasına ve Din (Hıristiyanlık) adına icra ettiği suçlara ve günahlara dair, pek çok kitaplar yazılmıştır. Ziya Paşa, "Engizisyon Tarihi" adlı bu kitabında, medeni geçinen Avrupa'nın karanlık, vahşi ve barbar yüzünü, "Engizisyon Mahkemeleri"nde" işlenen insanlık dışı cinayetleri, ibret ve dehşet verici örneklerle açıkça ortaya koymaktadır.

OLAYLAR

Engizisyonun ortaya çıkışı

Bozulan dini işler Miladın XII. asrında, Hristiyan devletlerde dini işler öyle çok bozulmuştu ki cehaletin gölgesi ve açgözlülük, zina ve eşkıyalık, kiliselerin süslemelerini çalıp satmak ruhbanların her

gün alenen işlediği suçların en hafiffiydi. Meşhur ruhbanlardan Abiller'in öğrencisi Arnold, işte bu fesatların yasaklanması için her yerde vaaz ve nasihat vermeye başlamış, dini hususlara bir düzen getirme ihtiyacını iddia ettiğinden halktan pek çok kişi kendisine taraftar olmuştur. Ancak bu yüzden, cereyan eden yolsuzluktan faydalanan ruhbanlar orada burada, bunları taciz etmekten ve sıkıştırmaktan geri durmadığından Arnold'un takımı da her biri, bir tarafa dağılarak reislerinin fikirlerini ilan etmeye ve yaymaya başladılar.

Sapkınları yola getirme Bu adamların esas inancı, Roma Kilisesi'nin belirlediği ve kabul ettiği akideye tamamıyla uygun değilse de ikna edici sözler, iyi geçinme ve iyilik yaparak doğru yola çekilmeleri mümkündü. Ve hatta Roma'daki ruhani hükümetin dayanağı olan St. Bernard dahi bu görüşü paylaşıyorduydu da o esnada kendisi vefat edince Roma hükümeti o görüşü terk etmiş ve bahsedilen şahıslar hakkında baskı ve zor kullanmayı en hızlı ve kolay yol görmüşlerdir. 1170 senesi başında Latran dini meclisi, kan dökmeyi gerektirecek olan her türlü işkence yöntemi İsa'nın yolunda yasak olsa da işkence korkusunun, çoğunlukla iman, kurtarmak için etkili bir çözüm olması nedeniyle, bahsedilen sapkınların yola getirilmesi konusunda Hristiyan devletler tarafından gelecek yardım, Roma Kilisesi'nin reddetmeyeceğini ilan etti.

Verona Ruhani Meclisi 1184 senesinde toplanmış olan Verona ruhani meclisi daha da ileri giderek, piskoposlar tarafından sapkınlığa hükmedilen her şahsın, hükümet tarafına teslim olunmasına karar vermiş ve piskoposlara dahi senede bir kere olsun gözetimi altında bulunan şehre giderek ahalisinin akidelerinde bozukluk olup olmadığını teftiş etmeyi ve mümkün merteye imanından şüphelendiği şahsı piskoposlara bildirmek için ahaliden bazılarını yemin vermeye mecbur etmeyi tembihlemiştir.

Don Pedro'nun fermanı 1197 tarihinde Aragon kralı ikinci Don Pedro bir ferman yayınlamak, Pazar gününe kadar, ülkesinde ne kadar sapkın bulunuyorsa hepsinin vatanı terk etmeleri gerektiğini ve zikredilen süre dolduktan sonra eğer kaplanlar bulunursa malları zapt olunarak, üçte birinin de ihbar edecek kişiye verileceğini yazmıştı. Lâkin bu girişimin bir faydası görülmediği gibi diğer taraftan da yeni akidenin tarafları çoğalmaya ve bu durumun da, Kilisenin gelirlerinin azalmasına sebep olduğundan, Papa mesnedinde bulunan III. İnosan halkın fikirlerini ısla etmek için Amold Amuri, Petro ve Raul isminde üç nefer kıssacıyı Landok eyaletine gönderdi. Bunların verdikleri vaaz ve nasihat yeterli olmayıp, yine Katolik Kilisesi'nin menfaatine zararlı olacak fikirler ilerledi. Bir türlü beklenen faydanın görülememesi yüzünden, sözü edilen Amold Amuri bu zor işte kendisine yardım etmek üzere on iki rahip daha çağırdı. Ve bunlara Osma şehri piskoposu Reigo Asesb ile yine o şehrin büyük kilisesinde ikinci vaiz bulunan ve sonradan 1234 yılı başında mukaddesler sınıfına eklenen Dominik de dâhil oldu.

Halkı korkutma An ve an ilerlemekte olan akidedeki bozulmanın tamamen izalesi yalnızca öğüt ve nasihat yoluyla hâsıl olmayacağı sonradan anlaşılmış, halkı bundan kurtarmak için bazı bedeni cezaların da eklenmesi Papa tarafından uygun bulundu ve bu yolda elinden geldiği kadar çalışmayan Mesih ümmetinin beyleri yani dini lanetlenme cezasıyla korkutuldu. Buna dair ruhani hükümet tarafından çıkarılan hükümname Avrupa'nın her tarafında bulunan hâkimler, valiler ve memurlara mahsus adamlar vasıtasıyla buralara gönderildi. Bu sırada Toluşa (Toulouse) kontuna gidecek emirname de, Petro adında bir rahibe gönderilerek teslim edilmişti. O rahip Ren Nehri'nden geçerken boğularak memuriyetini yerine getirmeyi başaramayınca işte bu olay Roma tarafından bir fırsat olarak görüldü. Papa İnosan, o rahibin sapkınlar tarafından katledilmiş veya belki de Toluşa kontu Reymund'un talimatıyla öldürülmüş olduğunu iddia etti. Bu Rahibin kazayla boğulması muhtemel olduğu gibi, çoğu tarihçinin yazdığı şekilde Roma hükümetinden zarar gören ahalinin bir işi olması da düşünülebilir. Çünkü o asırlarda İspanya'da vatan tutmuş İslâm devletlerine karşı Hristiyanların itikadını korumak lazım geliyordu. Ve bunun için Roma Kilisesi, taassubu aşırı derecelere vardırmış ve ahali işte bu taassubun neticesi olarak papazların tahammül edilemez vaziyetini çeke çeke bezmiş ve zayıf düşmüştü.

Ayaklanmaların başlaması Arnold'un dini işlerin ıslah edilmesinin lüzumuna dair fikirlerini, halkın çoğu tam bir gönül rahatlığı ve memnuniyetle kabul etmiş olmaları Papa tarafından bu ümidin kaldırılmasına taht konuda gönderilen hükümnamenin hükümlerinden hoşnut olmayacakları ve bu cihetle hükümnameyi taşıyana muhabbet edemeyecekleri ve belki de o suretle varlığını ortadan kaldırmaya kadar cüret eyleyecekleri açıktır. Zikredilen olayın faydalı sonuçları olabileceği, Papa'nın gözünden kaçmamıştı. İlk önce ölen rahibi şehitler sınıfına dâhil etti ve sonra da 1208 senesi (miladi) Mart'ın dokuzuncu günü resmi olarak yayınladığı dini ilanla, evliyaların yüksek zümresine kattı. Bu icraatın sebep olduğu zihin karışıklığını görünce de ölen rahibin katillerine karşı cihat etmek için halka vaaz etmek üzere Sito adlı rahibi memur ederek, derhâl bütün kürsülerde Toluşa ahalisine lanet ve nefret olunmaya başladı. İşte bu ateşli vaazlarla ayaklanan mutaassıp bir güruha, yağma ümidiyle etraftan parça parça

gelen haydut ve serseri takımları dahi eklendi ve ayrıca Lyonn şehrindeki askerin hepsini toplayarak başlarına Simon Dumonfor adında bir komutan tayin edilerek Toluşa kontunun hükmü altında bulunan memleketlerin tahribine sevk olundu.

Cihata azmettirme Hristiyanlığa davetle cihata azmeden başıbozuk askerlerin geçtikleri yerlerde verecekleri hasar ve zarar, hayal ve düşünce mahsulü olamaktan uzaktır. Bu askerlerin sevk ve idaresine memur olan komutan Sayko bir beyanda bulunur. 1209 senesi Temmuz'unun yirmi ikinci günü, Toluşa içindeki Baziyer şehri ele geçirildi. Askere, yağma ve katliam emri verildi. Erkek, kadın; çocuk, bebek; yaşlı ve genç demeden istisnasız herkesin kılıçtan geçirildiği esnada askerler, sözü edilen rahibe "Gerçek Katolik ile sapkını hangi sembol ile ayıralım?" diye sorduklarında, "Hemen kesiniz, hemen kesiniz! Cenabı-ı Hak kendisine mensup olanları bilir." cevabını vermişti.

Dominik Güruhu Arnold Amuri, Papa tarafından sapkınların itikadını ıslah ve önceden olduğu gibi kilise itaatine dâhil etmeye çalışmaktan ibaret olan memuriyetini Dominik'e terk ve havale etti. Bu hâlde Dominik, Arnold'un ıslahına çalıştığı sapkınların itikadını teftişe ve öncelikle maruz kaldıkları susturma ve hatalarının ne kadar derin olduğunu araştırmaya memur oldu. Fakat meselenin büyüklüğü ve derinliği yönünden kendisine yardım etmek üzere bir rahip sınıfı tertip etmiştir. Durumu Papa'ya bildirdiğindeyse tasdik edilmiş ve hoşça karşılanmış olup zikrolunan sınıfa dâhil ruhban cemaatine Dominik güruhu anlamına gelen Dominikan ismi verilmiştir. Ve engizisyon işte bu yönüyle başlamış ve esasları belirlenmiştir.

İlave edilen yasaklar 1215 senesinde, dördüncü Latran Meclisi bu girişime bazı yasaklar ilave eyledi: Birincisi, ruhbanların toplanmasında bulunup memur piskoposlar tarafından sapkınlığına hükmolunan tövbe etmemiş her rahip, evveleminde sahip olduğu rütbesi indirildikten sonra belde zabitasın teslim olunarak, onun aracılığıyla hak ettiği cezayı görmesi. İkincisi, psikoposlar tarafından sapkınlığına hükmolunan kişi halktan biriye mallarına el koyulması; eğer rahip ise zapt olunana malların Kilise'ye verilmesi. Üçüncüsü, itikadından şüphelenilen her şahsın, Kilise' nin tayin ettiği yöntem üzere akidesini arındırmak üzere korkutulması. Dördüncüsü, bütün malikâne sahiplerine haber verilerek ve belki dini memurlar araştırma yapmaya zorlanarak, idare ettikleri arazide ikamet eden ve ziraatla uğraşanların içinde akidesinin bozuk olduğuna hükmedilenleri derhâl uzaklaştırmaları için sağlam yemin ettirilmeleri. Beşincisi, işte bu tembihin icrasını ağırdan alan malikâne sahiplerinin, metropolit veyahut metropolit vekilleri tarafından lanetlenmesi; eğer bunun üzerinden bir sene daha geçmesine rağmen memur oldukları vazifeyi yerine getirme konusunda yine ciddiyetsizlik gösterirlerse durumun Papa tarafına bildirilmesi. Altıncısı, zikrolunan lanetleme hususu yalnız itikadından şüphe edilenlere has olmayıp, belki onlara yardım veyahut evlerine kabul edenleri dahi kapsayıcı olacağından, bu yönde sapkınlara yardım edenler bir seneye kadar pişmanlık göstererek ve tövbe ederek dini vazifelerini yerine getirmezlerse küfürlerine hükmolunarak vatandaşlık haklarından mahrum olmaları. Yedincisi, bizzat Papa tarafından veyahut Katolik piskoposlarından biri tarafından mezun olmadıkça hiçbir rahip itikadı düzeltmeye yönelik vaaz ve nasihat edememesi; edenlerin tövbe etmemesi hâlinde halk gibi lanetlenerek çeşitli cezalara çarptırılması. Sekizincisi, her piskopos, idaresi altında bulunan ahalinin içinde sapkın fikirleri olduğu düşünülen köy ve kasabaları senede bir kere bizzat veyahut itimat ettiği ehliyetli bir rahip vasıtasıyla yoklaması.

İspanya'da Engizisyon

İspanya'da engizisyon, başlarda hor ve zayıftı. İki yüz sene kadar devam ettikten sonra kendisini normal hâline koymadan evvel pek çok boynuz ve dal meydana getirmişti. Kral II. Petro'nun vefatıyla memlekette meydana gelen karışıklık ve ihtilalden istifadeyle engizisyon ilk defa, Aragon ve Katalan memleketlerine sokuldu. Ancak türlü türlü zalimlikleriyle halkı korkuttuklarından ve kendilerinden nefret ettirdiklerinden, orada istenen derecede genişleyemeyerek bahsedilen üyelerin çoğu şiddetli cezalarla yok edildiler. Hatta içlerinden Pedra adındaki bir rahip 1277 senesinde taşlanmıştı.

Engizisyon iş birliği Birbiri ardınca meydana gelen harplerle Ferdinand'ın hazinesi boşalmış olduğu halde, engizisyon kendisine el koyacağı malların üçte birini vermeyi ve İspanya'da her milletten fazla servet, zenginlik ve refah sahibi olan İslam ve Musevi milletlerini tamamen müsadere eyleyeceğini taahhüt etmekle engizisyon yardımıyla devlet hazinesine genişlik geleceği ve engizisyonun cezasına hükmettiği suçlunun günahını, kararını ve cezanın infazını daima gizli surette düzenlediği cihetle herkesin malumatı olmayacağından, bu usul dahi Ferdinand'ın uluorta terbiye ve cezasına cesaret edemediği düşmanlara karşı zafer kazanması için bir güzel alet olacaktı. Yani gerek Aragon gerek Kastila reis ve soyluları her zaman hükümet karşıtı ayaklanmaya yatkın ve imkân sahibi olduklarından ve Papa dahi

çeşitli yerlerde bu gibi kişileri uluorta cezalandırmaktan çekindiği düşmanlarının izalesine engizisyonu alet ederek emeline ulaşmış olduğundan, Ferdinand da bu gücün arkasından giderek gerek zikredilen düşmanlarının ve gerek hırsla ve tamahla göz dikmiş olduğu Navar Krallığının hanedanının izale etmek için bundan iyi bir silah olamayacağını düşündü. Bu kadar fayda uğruna mülk serbestliği, millet ve belki hükümet bağımsızlığına gelecek zararları göz ardı etmekle evvelemerde İşbiliye şehrinde bir engizisyon teşkil eyledi.

Hükümlerin yetersizliği Engizisyonun hareketlerine dair yüz sene önce Aragon engizisyon reisi rahip Nikola Aymera eliyle kaleme alınmış olan siyasi hükümler artık yeterli gelmiyordu. Hükümlerin daha şiddetli olması lazım geldiğinden miladi 1480 senesinde Ekim'in yirmi altıncı günü yirmi sekiz bent üzerine ve talimat adıyla yeni bir kanun neşir ve ilan olundu. Engizisyonca itikaden şüpheli olmak için bir Hristiyan'ın baba ve dedesi arasında ya bir Yahudi veyahut sapkınlığına hükmlenmiş bir şahıs bulunması yeterliydi.

Yeni Hristiyan takımı Yeni Hristiyan dendiğinden ve bu takım Yeni Hristiyan İspanya kıtasında had ve hesaba gelmez mertebede çokluk üzere bulunduğundan, engizisyon meclisi hangi memlekette teşkil ve tesis edilmeyi murat ahali hoşça kabule değil isyana kalkışmış ve hatta Aragon'da epeyce bir ihtilal de meydana gelmişti. Bundan dolayı krala çeşitli dilekçeler sunularak eski kanunlarda müsadere usulünün yasak olduğuna şahit gösterildi. Ferdinand ile İzabel Aragon ahalsinin dilekçesini henüz buyurmamış olduklarından daha ümide yer varken, her sınıfın içinde zor kullanmayı idari kanunlar yerine kullanmaya yatkın ve aceleci adamlar vardı. Sözü edilen Yeni Hristiyan topluluğundan bir grupsa engizisyon üyelerinden birini katletmek ve yok etmekle itham ederek diğerlerine de bu surette gözdağı vermeye karar verdiler ve zikredilen üyelerden Ser Kosta (Zaragoza) Meclisi Reisi Petro Arboiz ismindeki rahibi katletmek maksadıyla birkaç kimseyi de yanlarına aldılar.

Yeni Hristiyanların yok edilmek istenmesi Hristiyanlar yani baba ve dedesinde Yahudi veyahut sapkın bulunmayan takım, yine papazların ayartmasıyla grup grup toplanarak Yeni Hristiyanları hep beraber yok etmeye gayret ettiler. Fakat Ser Kosta piskoposu binek hayvanına binip arkalarından yetişerek ve zikredilen suçun failleri elbette bulunup hak ettikleri cezaların verileceğini vaat ederek, o grubu tutukladı. Katledilen rahip Dominik evliya zümresine dâhil edilirken bu ölümden parmağı olduğu zannıyla ne kadar Yeni Hristiyan varsa hepsi teftiş edilmeye ve araştırılmaya başlandı. Ancak engizisyon yalnız, bahsedilen cinayetin faillerinin ardına düşmekle yetinmeyip, töhmet altında olanları gizleyen veyahut firar etmeleri için kolaylık göstermiş olan bütün şüphelileri araştırmaya kalkmıştır.

Kral Ferdinand Engizisyonu Kral Ferdinand engizisyonu Kastila'ya ithalinde her ne vakit olsa da, bu meclisi daima kendi hâkimiyetinde bulundurmak düşüncesiyle ileride başka bir pek yüce meclis daha tertip etme ayrıcalığını kazanmış bulunarak bu defa zikredilen meclisi teşkil eyledi. Reisliğini engizisyon reisine ömür boyu olarak verdi. Müsteşar unvanıyla dayanma Sicilya'daki Mazare piskoposu Alfons ile Sanşuva Leskez ve Ponis adında iki rahip refakatçi ilave etti. Bu üç müsteşarın görüşleri devlet ve hükümetle alakalı olan konularda kesin hüküm kuvvetindeydi. Fakat dini işlerde ferman sahibi yalnız engizisyon reisi olacağından, o yüzden dinle alakalı hususlarda da müsteşarların görüşlerinin danışma mertebesinde olması şeklinde sınırlandırıldı ve çeşitli tartışmalar zuhur etmeye başladı.

Seyyar Cemiyetler 1508 senesinde Kastila, Aragon ve Portugal (Portekiz) hükümetlerinde engizisyon meclisleri bütün bütün kararlaştırarak, çeşitli memleketlere gönderilmek üzere bu meclisler yoluyla ayrı ayrı seyyar cemiyetler meydana getirildi. Her bir şehrin memuru da bunların nüfuzunun derecesini ve kudretini bildiğinden, cemiyetin gelişinde bizzat karşılamada bulunarak cemiyet reisinin huzurunda elinden gelen yardımı esirgemeyeceğine, sapkınların mümkün mertebeye teftiş ve ihbarında kusur eylemeyeceğine yemin ettikten sonra, bunları bir düzenli mahalde yerleştirdi. Her çeşit ağırlama ve hürmet gösterme hususunda gayret eder ve emirlerini geciktirmeden infaz etmeye de dikkat gösterirdi. Her bir şehrin memuru da bunların nüfuzunun derecesini ve kudretini bildiğinden, cemiyetin gelişinde bizzat karşılamada bulunarak cemiyet reisinin huzurunda elinden gelen yardımı esirgemeyeceğine, sapkınların mümkün mertebeye teftiş ve ihbarında kusur eylemeyeceğine yemin ettikten sonra, bunları bir düzenli mahalde yerleştirdi. Her çeşit ağırlama ve hürmet gösterme hususunda gayret eder ve emirlerini geciktirmeden infaz etmeye de dikkat gösterirdi.

Muhbirlerin Haberleri İşte bu cemiyetler şehirden şehire ve kasabadan kasabaya gidip akaidi teftiş ederlerdi. Lâkin bu cemiyet bir yerde daimî ikamet üzere değildir. Hâliyle bunlar gerek kral Ferdinand'ın ve gerek Torquemada'nın asıl maksatlarını hakkıyla ifa edemeyeceğinden Toledo, İşbiliye, Kurtuba (Cordoba), Marsiya, Kenga, Loronu, Daladolid (Valladolid), Loma ve sonradan da Gırnata (Granada) şehirlerinde birer yerleşik engizisyon meclisi teşkil edildi. Ve yalnız bir şahsın ya yazarak veyahut sözlü

olarak haber vermesi esas talimat olmak üzere tayin edildi. Bu cihetle, ismi belli olmayan veyahut yalan ve fesatı bilinen her muhbirle âdil olduğu şüpheli birisinin verdiği haber, bu meclislerce eşit ve muteber olurdu; Fakat sözlü olarak haber veren muhbire resmen doğru söylemesi için bir yemin ettirilir ve ondan sonra ilave hüküm icra edilirdi. Ve vesilelerin çeşit çeşit olmasıyla muhbirlerin gayret ve çabaları tahrik edilmiş oldu. Rahipler günahını çıkardıkları şahıslara sapkınları ihbar etmeyi en büyük sevap olmak üzere telkin ve tavsiye ederler, perhiz günlerinin üçüncü Pazar günleri kiliselerde İncil'den sonra, ihbar emri adıyla bir hükümname okunur ve içinde açıkça iman saflığına/temizliğine aykırı her kimden, her ne çeşit bir hareketin ortaya çıktığı bilinir veya işitilirse altı gün içinde mukaddes cemiyet tarafına haber verilmesi ve vermeyen olursa lanetlenme kaidesinin son derecesiyle lanetli olduğu tembih olunurdu.

Napolyon'un zindana atılışı Napolyon Bonaparte'ın İspanya'ya girişine kadar mukaddes cemiyet meclisleri suçluların idamını görmeye devam etmiş hatta 1800 senesinde Kengâ şehrinde bir sapkın engizisyon meclisinde öldürülmüş ve yapılan resmi de, kaide olduğu üzere yakılmıştır. 1790 senesi başında Mîşel Mâfir bir hizmette istihdam olunmak üzere İspanya'ya gitmiş ve askeriye girerek derece derece yükselerek miralaylık rütbesini kazanmıştı. Bir gün dine dair şakayla karışık bazı sözler söyleyince engizisyon hapsine atılmış fakat sorgusunda bulunan dini memurlar tarafından eğer atfedilen suçu kendisi tamamen itiraf ederse gizli bir surette affedileceği ifade edildiğinden biçare bu vaade aldanarak, namusunu korumak için istediklerini söylemişti. Bundan sonra işte bu dini memurlar ilannameler neşrederek memleket reisleri ve ahaliden pek çok kimseyi şehrin büyük kilisesine davet etmiş ve Mîşel Mâfiri de zümâre kisvesiyle o cemiyetgâhta hazır bulunmuştur. Zavallı adam kilisenin kendisini seyretmeye gelen halkla ağzına kadar dolu olduğunu görünce papazların oyununa geldiğini anladı ve gazap ve hiddetle "Birkaç şakayla karışık söz için namuslu ve mert irini böyle rezil eden dine lanet olsun!" deyince tekrar hapse gönderildi. Orada eli ve ayağı bağlı olarak zindana eziyet edildiği halde tam bir ümitsizlik ve mahrumiyetle nasıl olduysa kendini boğarak elemden kurtulabildi.

Meclisin kaldırılması Fransızlar, İspanya'ya saldırarak ülkeye ayak bastığı esnada engizisyonlarda icra olunan bu çeşit pek çok duruşma vardı. Binlerce mazlum ve masum kişi ümitsiz ve kederli bir haldeyken 1808 senesi Aralık ayının dördüncü günü Napolyon Bonaparte tarafından çıkarılan ferman gereği işte bu zararlı meclis kaldırıldı ve hayatından ümidini kesen binlerce biçarenin ılayat ve hürriyetleri iade edildi. Sözü edilen İmparatorun bu hususta insanlığa ettiği hizmet hiçbir vakitte hatırdan çıkmayacak suretteyken İspanya bu büyük cömertliği, ihsanı pek çabuk unutuverdi.

TEMA

Zoraki dinselleştirilme Hristiyanlık'tan dönen, dini esaslara baş kaldıran kimseleri, kısmen de Yahudi grupları yok etmek maksadıyla kurulmuş, Katolik kilise mahkemeleri konu edilmiştir. Ağır cezalardan korktukları için dini otoritelerin baskısı ve Yahudilerin katledilmesi pek çok Yahudi'nin din değiştirip Hristiyan olmasına sebep olmuştur.